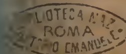
I. N. D. N. J. C.

DISPUTATIO JURIDICA

De

JURE COMMERCIORUM RUSTICIS DENEGATO.

Quam



SUB PRÆSIDIO

VIRI

Nobilißimi, Amplißimi, Consultißimi atq; Excellentißimi

DN. GOTHOFREDI STÖSSERI

JCti famigeratissimi, ac in Illustri hac Argentoratensium Universitate Pandect. Profess. Celeberrimi, Dni. Patroni, Fautoris ac Præceptoris sui summo honoris & obsequii cultu ætatem devenerandi,

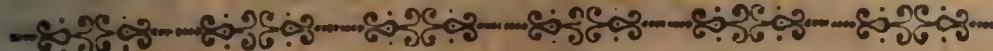
SOLENNI

Eruditorum Examini subjicit

JOHANNES JOACHIMUS MÖLLERUS,

Zittaviâ-Lusatus, Autor & Respondens.

Ad diem ✿ *Mensis Februar. Horis locoq; consuet.*



ARGENTORATI,

Typis JOHANNIS WELPERI.

ANNO M. DC. LXXI.



I. N. D. N. J. C.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

RUsticis Jure nostro Civili multis favoribus *subveniri*, innumera ferè argumento sunt exempla & Constitutiones multis retro seculis & propositæ & ipso usu, quo melior non est interpretatio Juris, *l. Nam Imperator*, 38. *ff. de LL.* approbatæ. Sed *subvenitur*, h. e. dum ob simplicitatem, quam legibus interdum placere novimus *ex c. Sancta: ubi Gl. c. 2. q. 7. clem. 5. de pœnit. & remiss. §. 7. I. de fideicom. hered. §. 3. I. de legit agnat. success. l. ult. §. 1. C. de furt.* Jura impunè ignorant, Jura non patiuntur, ut ex eâ & propter eam damnum incurrant, quin id agunt potius, ut sive in leges, ipsis non perspectas satis, delinquant, sive rei familiari vim inferant, sive denique alio modo lædantur, tuti sint, & à præsumptione doli excusentur: *l. 7. pr. ff. de Iurisdict. l. 1. §. ult. ff. de Edend. & passim.* Menoch. *de arbitr. Iud. quæst. lib. 2. Centur. 2. quæst. 194. à n. 33. usq. ad fin.* Ubi 20. casus enumerat defenditque, quibus rusticitas excuset, postquam superioribus numeris proposuisset 13. vel ipso jure statutos, vel consensu Dd. productos, qui rusticos defendunt minimè; Minimè enim digni haben-

 tur,

tur, qui verſuti & adeò callidi ſunt, ut non agros coluiſſe, ſed ſtudiis operam dediſſe videantur, *ſagaces, ſquadrati* vulgò appellati, Menoch. *d.l.n.3.* Uti nec digni ſunt iſtis, quos allegavimus, favoribus, ſi operum ſuorum immemores, aliis ſe immiſcere præſumſerint negotiis. Cauſa enim quæ Ruſticis tot beneficia conciliavit, publica eſt, ne dum aliis, quàm quibus vacare debent, ut Ruſtici, h. e. rura colentes, addicuntur, rebus, cultura agrorum deſeratur, annonæ caritate, ne dicam flagellatione ſubſtitutâ. Quæ ipſa etiam publica utilitas eapropter Ruſticos commercia exercere prohibet, & commerciorum jus ſolis civitatibus reſervat, quemadmodũ ad illarum αὐτάρκειαν refert, *Magnif. Dn. D. Struvius Præceptor quondam meus nunquam ſine ſingulari honoris præfatione nominandus, Syntagm. Iur. Civ. Ex.50. th. 81.* Cujus equidem materiæ utilitas tanta eſt, ut Nobiliſs. Dn. *Ludolphus Hugo* acerrimi judicii JCtus & Conſiliarius Hanoveran. *in Diſſertat. Inaugural. de Statu Regionum Germaniæ cap. 3. n. 14.* judicaverit; de Jure commerciorum publicâ autoritate in Comitiis eſſe deliberandum. Quapropter mihi de Gymnaſmate quodam Juridico edendo cogitanti, in materiarum ſelectu hæc præ aliis admodum arriſit, animum inducenti pagellas ſequentes de JURE COMMERCIORUM RUSTICIS DENEGATO conſcribere. Feci hoc breviſſimis, & excluſus tempore per Indicem tantum, pleniorem elaborationem ſuo loco ſervaturus. Dum verò animadverto, ingenii mei vires materiæ hujus dignitati minus æquivalere, ſummè neceſſarium fore arbitror, ut divinâ favente & aſpirante gratiâ vela mea ventis commiſſurus favorem benevoli Lectoris mihi conciliem.

ciliem. Fiat initium in Nomine Domini nostri JESU CHRISTI, in quo, viam præmonstrante Religiosissimo Imperatore Justiniano, ad omnia consilia omnesque actus semper progrediendum est, *l. 2. C. de Offic. Prat. Afric. &c. Nov. 85. in pr. & Nov. 109. in pr.*

THESIS I.

Etymologia.

PRiusquam autem rem ipsam tractare incipiam, de definitione nominis quædam præmittam, cùm secundùm *Platonis* effatum, nomen sit instrumentum didascalicum, habens vim instructivam, & à quo omnis materiæ tela inchoanda est. Non autem dubito, unumquemque, qui modò elementa Latinæ Linguæ componere novit, primo statim intuitu deprehensurum fore, quod vocabulum *Commercium* sit compositum è suis voculis simplicibus; hæ autem sunt particula *con* vel præpositio *cum*, & substantivum *merx*, cujus appellatio in generaliori significatu denotat quamlibet rem promercalem & venalem, tàm immobilem quàm mobilem, *Magnif. Dn. D. Rebban, Amplissima Iuridica Facultatis in Illustri hâc Almâ Venerandus Senior, & p. t. ejusdem Decanus, Fautor ac Præceptor meus omni honoris & obsequii cultu ætatem prosequendus, in Hodoget. Iuris p. 521. Add. Mercat. Iurisperit. tract. de mercaturâ part. 1. c. 1. n. 73. & 75.* ubi plura notatu digna & inter alia etiam quæstionem tractat: *An mercis appellatione pecunia quoq; contineatur? Jung. & n. 87.* ubi disquirit: *An mercis nomine etiam veniant vestimenta, & cætera quæ habemus ad usum quotidianum pertinentia, seu quotidianum penus? n. 77: An gemmæ, margaritæ, & annuli sub mercibus contineantur?* Ad utramque quæstionem laudatus Autor cit. loc. respondet, ad quem benevolum Lectorem brevitatis gratiâ remittimus. Specialiter verò sumptum vocabulum *merx* ad res mobiles tantùm pertinet, *l. 66 ff. de Verb. Sign. l. 207. eodem.* Et dicitur commercium quasi contrectatio mercium, vel mercium commutatio, *Matth. Martin. Lexic. Philolog. voc. Merx. Calepin in voc. Commercium.* *Rustici* à domicilii loco & vitæ genere, quia ruri degunt, dicti, qui agro-

 rum

rum colendorum causâ habentur, *l. 203. ff. de V. S.* vel qui ruralia atque terrestria opera faciunt, etiamsi in urbe degant, *l. Servis urbanis. 99. pr. §. 1. & 2 ff. de legat. 3. l. quemadmodum. 12. ff. de supell. legat. l. si prædium 16. C. de præd. & al. rebus min. &c. Mevius ad Ius Lubec. lib. 1. T. 3. n. 35.* & terræ quasi adnexi sunt, unde ex iis quidam pro parte fundi & immobilibus habentur, *l. 2. l. 22. C. de Agricol. Censit. & Colon. add. Sichard. in l. 6. C. de secund. Nupt. n. 4. Petr. Frid. Mind. 2. de mandat. cap. 67. n. 8. Husan. de Hominibus propriis quæst. 5. n. 10.* Quemadmodum civis dicitur, non qui ex vico seu villâ, sed ex civitate oriundus, *Nov. 89. c. 2. §. 2.* licet in aliis *mores & virtutes potius attendi debeant; non enim urbium qualitate, sed fidei puritate morumq; nobilitate innotescere debemus, c. 3. dist. 40. & c. 4. ibi: Non loca & ordines Creatori nostro nos proximos faciunt, sed ei nos merita bona jungunt, aut mala disjungunt.* Unde verò *Ius*, & an derivetur, & *l. 1. ff. de Iust. & Iur.* demonstrat, &, sive derivationem Logicam sive Grammaticam consideres, consentiunt uno ore omnes.

II.

Homonymia Diversimodè autem sumitur vocabulum *commercium*, & cùm secundùm Logicorum doctrinam, æquivocatio errorum genetrix sit, itaque necessarium erit, ut voces nostras ambiguitate liberemus, & hoc commodè fieri poterit, si variæ earum acceptiones in medium adducuntur. Accipitur verò *commercium* (1) pro vicissitudine dandi & accipiendi, *Calepin. in voc. commercium.* (2) Pro usu & consuetudine, in quo significatu voce commercii utitur *Cic. de Senec.* sic inquiens: Non habet ullum cum virtute commercium voluptas. & *Hugo Grotius de Iur. Bell. & Pac. in Not. ad lib. 2. cap. 2. §. 13. verbis:* Commune bonum erat patere commercium maris, *add. Magnif. Dn. D. Struv. Synt. Iur. Civ. Ex. 49. th. 63. & 64.* ubi commercium pro consuetudine accipit. In eodem sensu quoque *Plaut. in Bacch.* Quid tibi commercii cum Diis damnosis? & in Aululariâ: Quid tibi mecum est commercii senex? (3) Sumitur pro commercio conjugali, *Ricc. 2. decis. Neap. 236. hinc Plautus loqui amat:* habere commercium cum muliere. (4) Denique denotat commercium

cium facultatem liberam commercandi contrahendique concessam iis, qui merces ultrò citròque convehunt, item jus emendi, vendendi & permutandi invicem, *Vlpian. T.* 19. § 5. *add. L.* 3. *C. de Commerciis & mercat. in fin. l.* 5. *de Iustitia & Iure. l.* 6. *l.* 34. §. 1. *ff. de contrah. empt. vendit.* §. 2. *Inst. de inutil. stipul.* Quæ acceptio vocis *commercii* posterior communi loquendi usu recepta est, eamque hoc loco nostram facimus, quamvis interdum & latiùs pateat, secundùm *Gothofred. in Not. ad Vlpian. T* 19. §. 5. *l.* 1 *& tot. tit. C. de commerc. & mercat. Vid. Mercat. Iurisperit. tract. de mercatur. part.* 1. *cap.* 1. *per tot. & n.* 5. ubi quærit: *an negotiari & mercari idem sit? n.6. An qui semel merces emit, ut venderet, mercator propriè dicendus sit? n.*23 *An qui merces emunt, ut easdem suâ operâ in aliam formam redactas vendant, mercatores appellandi? n.* 38. *An appellatione mercatoris equorum locatores contineantur? n.*48. *An qui tantùm prædia propria locat, & aliorum conducit, mercator sit?* Quæ Quæstiones, nisi temporis injuriâ excluderemur, & instituti ratio negaret, pleniùs hîc fuissent tractandæ, siquidem multum lucis allaturæ materiæ objectivæ, ubi agendum erit de qualitate commerciorum, qualia sc. rusticis prohibita esse dicenda sint: Si enim contractus istiusmodi nomine commerciorum non veniunt, neque sub prohibitione commerciorum prohibiti esse affirmari poterunt. In vocabulo *Rusticus* non alia latet ambiguitas, nisi cum prædicatur de homine quodam stolido, simplice, arrogante, & qui rusticis moribus est imbutus, quod apud *Ciceronem & Ovid.* passim occurrit. Unde *rusticitas* simplicitatem imperitiamque denotat *in c. Sancta rusticitas,* 56. *c.* 2. *qu.* 7. *l.* 2. § 1. *verbis*: *Rusticitati hominis enim parcendum est &c. ff. si quis in jus vocat. non ierit.* Vel imprudentem inadvertentiam, eine ungeschickte bäurische Grobheit, *in l.* 7. §. 4. *ibi*: si per imperitiam vel rusticitatem &c. *ff de Iurisdictione.* Interdum accipitur pro arrogantiâ, *C. de liguribus.* 43. *C.* 23. *qu.* 5. *ibi*: de rusticitate suâ gloriari, baurenstolz. Apud Doctores sententia non juridica appellatur rusticana: Ita *Iason. ad l* 7. *C. de Collat.* opinionem Bartoli processisse ex suâ cervice, & esse rusticanam dicit, qui fecerit sicut rustici, qui dividunt quæstionem per medium, quo facit germanicum istud: ein Baurenschied. *Besold. Thes. pract. voc.* Baurenschied.

III. Sunt

III.

Synonymia.

Sunt & plura nomina, quæ idem denotant, quod *commercium* in significatu famosiori acceptum. Vocatur (1) mercimonium vulgò Gewerb/ Nahrung/ *l 3. C. de Commerc. & mercat. Grotius de Iur. Bell. & Pac. in Notis ad lib. 2. c. 2. §. 13. Dn. Ahasverus Fritschius Consiliarius Schvvartzburgicus tract. de Regali Nundin. Iure cap. 3. n. 15. in fine.* (2) Dicitur Negotiatio Handthierung germanicè, *l. 1. l. 6. C. dict. l. add. Saavedra Symbol. Pol. 68.* (3) Appellatur mercatura, *l. 4. C. allegat. tit. in fine. Grot. dict. lib. 2. c. 5. §. 13. in fine.* (4) Nundinas exercere, *cit. l. 4. C. de commerc. & mercat. verbu: nundinas exercere, Dn. Fritschius laudat. tract. cap. 3. n. 7. &* 11. (5) Nuncupatur mercatus vel potius licentia mercatuum, *l. unic. C. de Nundin. & mercat. add. Cujac. in paratit. C. h. t. Iustus Mejerus in Colleg. Iurid. Argent. ad tit. ff. de Nundin. th. 2. Georg. Schönborn. lib. 4. Pol. c. 31.* (6) Nominatur mercatio, *rubr. C. de Nundin. & mercationibus. Rustici* Synonyma sunt: Agricola, Censitus, Colonus, *Rubr. C. de Agricol. Cens. & Colon. l. 1. l. 4. l. 5. & per tot. d. t.* Dicitur etiam Agricultor, *l. 2. ff. de Nundin.* item *adscriptitius sive glebæ addictus. l. 21. junct. l. 15. C. d. t.* vid. *Andr. de Isern. lib feud. de prohib feud. alienat. per Frideric.* ubi dicit: Agricolis æquiparari Vasallos. Et Rusticanus, *Rubr. C. Ne rusticani ad ullum obsequium devocentur.* Villicus quoque Ciceroni & Plinio pro rustico venit, *add. Dn. Fritschius cit. tract. cap. 9. n. 31.*

IV.

Definitio.

Præmissis generalioribus ad nominis definitionem, nunc ad specialia & ipsius rei tractationem aditum facio; ut autem intelligatur, quid res sit, necessariò definienda est, *Arist. 2. post. Analyt* 14. Et quanquam omnis definitio in jure periculosa sit, *l. 202. de R I.* nihilominus tamen legibus & authoritate magnorum ac Doctissimorum Virorum innixus Jus Commerciorum hunc in modum definio: *Ius commerciorum est facultas & potestas exercendi commercia, legibus, privilegiis, & consuetudine solis civitatibus exclusivè assignata, & civibus solis sequestrata, ut sit*

spiritus

ſpiritus vitalis civitatum, *Vlpian. t.19. §.5.* Pfeil. *conſ.202. n.34. & ſeqq. Schrader. conſ.22. Beſold. 1.Pol. c.11.§.9. n.21. Arniſæus relect. Pol. cap.5 §.3. n.15.* die Gerechtigkeit bürgerliche Handthierung/ Gewerb und Nahrung zu treiben / *per text. Iuris Saxonici* im LandRecht/ *lib. 3. art. 66. add. ibid. Gloſſ. Latin. ſub lit. A. text. b. in verbis*: Von allerley bürgerlicher Handthierung/ welche den Städten zuſtändig ſind / *add. Magnif. Dn. D. Tabor. tract. de Iure Cereviſ. part. poſt. pag. 76. Carpz. part. 2. Conſt. 6. defin. 4. & 5. Ioachim. Schepel. ad Conſuetud. Brandenb. part. 4. t.4. n.9. Mevius ad Ius Lubec. lib. 4. t. 13.*

V.

Traditâ Juris commerciorum deſcriptione, juſto diſputandi ordine exigente, ſubjiciemus nunc ejus diviſiones, cùm illæ ſecundùm *Gloſſ. in §.4. Proœm. Inſt.* animum legentis incitent, mentem intelligentis præparent, memoriam artificiosè reforment. Jus autem Commerciorum tanquam latiùs patens, plures ſub ſe comprehendit ſpecies: Unde non tàm dividimus, quàm ſpecies ejusdem enumeramus. Sunt autem ferè innumeræ: cùm, ex mente *Vlpian. in l. ſi in Emptione. 34. §. omnium. 1. D. de contrah. empt.* Omnium rerum, quas quis habere vel poſſidere, vel perſequi poteſt, venditio rectè fiat, *C. l. A. 18. 1. 67. & ſeqq.* poſſent tamen ferè ad ſequentia capita revocari, ſcilicet ad (1) *Ius braxandi ſeu cereviſiam coquendi.* (2) *Ius vinum coëmendi & divendendi.* (3) *Ius opificia & mechanica tractandi.* (4) *Ius mercaturam in ſpecie ſic dictam exercendi.* (5) *Ius mercatuum hebdomadariorum*, Wochenmärckte zu halten. (6) *Ius Nundinarum.* (7) *Ius ſtapulæ.* De ſingulis hisce videantur plura apud *Philipp. Knipſchildt. de Iuribus & Privilegiis Civitatum.* Hoc præprimis hìc notandum venit, priores quinque ſpecies civitatibus ſimulcum jure civitatis concedi, & illas inhærere quaſi juri civitatis, duas autem poſteriores ſcil. Jus Nundinarum & Jus ſtapulæ indigeret ſpeciali conceſſione Imperatoris, quæ conceſſio eſt de reſervatis Cæſareæ Majeſtatis, prout hoc probant *l. 1. ff. de Nundinis. & l. unic. C. eodem. Add. Receſſ. Imper. Ratisbon. de Anno 1576. §.* Dadurch den rc. *Roſenthal. in Epitom. feud. cap. 5. concl. 4. Arniſ. de Iure Majeſt. lib. 2. cap. 3. n. 18. Cujacius,* Diviſio.

Sichardus, Perez. & alij in dict. l. unic. C. de Nundin. Probant hoc etiam ipsa privilegia de Nundinis & jure stapulæ Francofurtensibus, Lipsiensibus, Inclutæ huic Argentoratensium Reipublicæ & aliis Civitatibus ab Imperatoriâ Munificentiâ indulta, quæ verbotenus refert *Limna. lib.7. de Iure Publ. cap. 16. n. 24. & c. 3. n.16.* De singulis autem allegatis juribus prædicatur, quòd sint jura Civitatum & solis civibus sequestrata, *Cothman. Respons. Acad.* 40. *n.* 13. *Besold.* I. *Pol. c.*11. §.9. *n.*21. Unde necessario nexu sequitur, nullum ex his juribus Rusticis in pagis degentibus competere, quod etiam confirmat Serenißs. Electoris Brandenburg. *Ordinat. Pol. de Anno* 1538. *verbis*: **Die Prælaten und von Adel auch Bauerschafft sollen sich Kauffmanschafft zu treiben enthalten / und die Bürger in Städten / als ihre zugehörige Nahrung und Gewerbe / allein treiben.** Et eundem in modum *in Ordinat. Provinc. Ernesti Electoris & Ducis Saxoniæ de Ann.* 1561. *rubr.* **Von Brauen / Schencken / und anderer bürgerlicher Nahrung** dispositum est. *Add. Dan.* **Möller** *Semestr. cap.* 17. *n.* 1. *vers. etsi enim &c. Magnif. Dn. D. Tabor cit. tract. per tot. Mevius ad Ius Lubec. lib.* 3. *t.* 5. *artic.* 12. *add. n.* 2.

VI.

Ex his apparet, jus commerciorum denegatum esse Rusticis, cùm ne quidem ulla species ex enarratis ipsis de Jure competat; Quas enim vel natura res, vel gentium Jus, vel consuetudo vel mores Civitatis exuerunt commercio, *d.l.* 34. §. 1. *de contrah. empt.* illæ uti quibuscunque aliis, ita & rusticis commercij nomine, sed communi jure interdictæ sunt, & ad jura commerciorum propriè non spectant: agit de istis *C. l. A. laudato loco th.*71. *add. Mercat. Iurisperit. d. tr. part.* 4. *per tot.* Quæ prohibentur peculiari Jure & singulari Rusticis, interdicuntur vel simpliciter, ut ne quidem emi possint, ut non sint in commercio Rusticorum: sint exempli loco Arma. *Nov.* 85. 2. *F.*27. §. *Si quis Rusticus arma.* 5. sericum, aurum, argentum, margaritæ &c. *Reformat. polit. de Anno* 1530. §. **Von Baursleuten auff dem Landt.** vel respectu commerciorum in specie sic dictorum: Quæ consideratio hujus est loci, quam ut clariùs demonstremus, eâ methodo

rem

rem absolvere constitutum est, quam ipsa naturalis ratio dictitat, sc. per genera causarum, cùm certum sit, solidam rerum scientiam non nisi ex causarum cognitione hauriri posse, *Aristot. 2. Metaphys. 2. & 1. Analyt. c. 2.* Sunt autem causæ vel externæ vel internæ, illæ sunt efficiens & finis, hæc verò materia & forma. Ordinis ratio postulat, ut initium fiat à causis externis, & quidem primò ab efficiente.

VII.

Verum equidem est, quod *Vlpian.* profitetur *in l. 6. §. 4. D. de offic. Præsid.* Licitâ negotiatione neminem prohibendum esse; Interest enim Reipubl. ampliari modis omnibus libertatem commerciorum: Et ampliatur omninò, cùm Jura commerciorum vel expressè conceduntur, vel tacitè, idque ab Imperatore Romano Germanico, ut ad Imperium nostrum mea se potissimùm vertat Disputatio. Nam Cæsareæ Majestati exclusivè attribuitur jus concedendi Jura Civitatum & in & cum iis Commerciorum, & est de reservatis Imperatoris, *argum. l. unic. C. de Metropol. Beryto, add. Cujacius ad h. l. Hippol. Riminald. cons. 640. n. 35. Hippol. à collibus de Increment. Vrbium. cap. 14. Hippol. à Lapide part. 1. cap. 16. pag. 301. Magnif. Dn. D. Struvius Syntagm. Iur C. Ex. 50. th. 50. Mevius ad Ius Lubec. lib. 1. t. 2. artic. 2. n. 57. Natta cons. 636. n. 10. Thom. Michaël. Discurs. de Iurisdiction. concl. 12. lit. C. Clapmar. de Arcanis Rerumpublic. lib. 1. cap. 21. in fine. Obrecht. de Regal. t. 8. concl. 188. Ioh. Limnæus de Iure Publ. lib. 2. cap. 9. n. 128. Philipp. Knipschildt. cit. tract. lib. 1. c. 6. n. 6. verbis:* Hodie in Imperio Romano Jus Civitatis indulgendi, Stadt-Recht zu geben / inter Regalia Majestatis majora Imperatori reservata refertur. Et quanquam nonnulli sint, qui existiment, cuilibet Principi jure territoriali jus condendæ civitatis competere, moti hoc argumento, quòd Senatus Populusque Romanus hoc facere potuerit, prout refert *Plin. 5. Epist. 4. Cic. Philipp. 2. Briss. Select. antiquit. cap. 15.* Aliter tamen se res habet in Imperio nostro Romano Germanico, in quo nullus Princeps vel Status Imperij jure proprio civitatem constituere potest, *Knipschild. allegat. loc. verbis:* Inferioribus ab Imperatore minimè competit, soliusque Imperatoris autoritate & voluntate civitas constituitur.

Causa efficiens.

 tuitur.

tuitur, solusque Imperator spiritum & vitam civitati infundit, & non alius aliquis à Cæsare inferior, *add. Thom. Michaël. discurs. de Iurisdict. concl. 12. lit. c.* ubi inferiori Principi hoc tentanti inhibitionem missam refert. Necesse igitur est, ut Princeps vel alius Status Imperij constituendæ civitatis habeat munitatem ab Imperatore sibi concessam, **Lehman.** *Chronic. Spirens. lib. 4. c. 8. fol. 286. & 288.* cum quo etiam concordat *Ius Saxonic. in* **Land-Recht** *artic. 26. &* **Weichbild** *lib. 1. artic. 9.* Et requiritur ad minimùm Imperatoris consensus, si non expressus, tamen tacitus, *Caspar. Klock. de contrib. cap 5. n. 1. in fin.* Quicunque ergò Jura Civitatum non allegare nec expressam concessionem probare potest, ut Rustici, ille ob defectum causæ efficientis juribus istiusmodi, & vel maximè commerciorum uti neutiquam poterit.

VIII.

Quemadmodum enim ad officium Præsidis pertinet, ne licitâ negotiatione aliquis prohibeatur, *d. l. 6. §. 4. ff. de off. Præs.* ita ad sollicitudinem suam revocavit idem: ne prohibita exerceatur: *d. l.* Prohibita autem negotiatio illa est, quam Leges interdixerunt, vel ratione materiæ seu objecti in prohibitis mercibus: vel ratione formæ, vel tandem, & quod primo loco dicendum fuisset, ratione subjecti, eorum sc. qui mercatus exercere volunt: Sunt inter alios, Clerici *Can. Negotiatorem. c. fornicari. d. 88.* unde Proverbium, *negotiatorem Clericum quasi quandam pestem fuge:* Milites, *l. un. C. negotiat. ne milit. lib. 12.* Præsides Provinciarum, Furiosi, & quibus interdictum est commercijs, quos & alios longo numero refert & explicat *Mercat. Iuriperit. d. tr. p. 3. per tot.* Rustici, illos enim Leges nostræ à commercijs voluerunt justissimâ ratione abesse, *l. 2. ff. de Nund.* ita habet: *Si quis ipsos cultores agrorum, vel piscatores deferre utensilia in civitatem jusserit, ut ipsi ea distrahant, destituetur annonæ prabitio, cum avocentur ab opere rustici, qui confestim ubi detulerint mercem, tradere eam, & ad opera sua reverti debeant, &c.* Indiget enim civitas pluribus, alijs rusticis, alijs opificibus, & alijs ministratoribus, itemque his, qui invehant & evehant singula,

gula, hi autem sunt negotiatores. Adferens autem agricola in forum aliquid eorum, quæ facit, vel alius aliquis opificum, nisi sub idem tempus contingat, eum cum his, quibus indiget sua permutare, vacabit ne suo officio deses sedens in foro? nequaquam, sed sunt, qui hoc videntes se ipsos statuant in hoc ministerium; *add. l. 1. l. 2. C. de Agricol. & Mancip. Domin. vel fiscal. &c. l. 1. C. de Agricol. Cens. & Colon.* Subscribunt Legibus Imperij Jura Provincialia statutaria & municipalia: quæ Jus Civitatis ab Imperatore indultum, **das StadtRecht**/ pago prout permanet pagus, negant simpliciter. *Knipschildt. allegat. tract. lib. 1. c. 6. n. 10. & seqq.* Sub quo jure & privilegijs Civitatis comprehenditur sine dubio jus commerciorum, *argum. l. 1. ff. ad Municip. Add. Magnif. Dn. D. Struv. Synt. Iur. Civ. Ex. 50. th. 46. ad h. t.* ubi dicit: *Municipes olim dicebantur, ut haberent Jus commercij, &c. Bachov. ad Wesenb Paratit. d. t. Mevius ad Ius Lubec. lib. 1. t. 2. rubr. n. 1. & seqq.* Concesso enim genere conceduntur omnes species, quas sub se continet, ac si nominatim expressæ essent, *Bart. in l. 41. C de Transact. n. 13. ibid. Bald. n. 14. Iason. n 11.* E contrario autem denegato Rusticis jure Civitatis tanquam genere, denegatur quoque ipsis species sc. jus commerciorum, vid. *Magnif. Dn. D. Tabor laudat. tract. part. post. cap. 3. n. 1. pag. 55.* Accedit denique jus consuetudinarium, quoniam omnium locorum consuetudine receptum est, ut commercia civitatibus intacta debeant relinqui, *Bornit. de rerum sufficient. tr. 2. cap. 16. Add. Magnif. Dn. D. Tabor. allegat loc.* Jura provincialia supra relata probant **Fürstl Meckelb. PoliceyOrdnung** *de Anno 1562. Item* **Churfürstl. Sächs. Lands-Ordnung** *de Anno 1555. sub Tit.* **Von Brauen/ Schencken/ und andern Bürgerlichen Nahrungen.** *Add. Serenis. Elector. Brandenburg. Ordinat. de Ann. 1538.* quam refert *Schepel. ad consuet. Brand part. 4. tit. 4. n. 9. Vid. Ordinat. Provincial. Ernesti Elect. & Ducu Saxoniæ de Anno 1512. & Augusti Electoru Saxon. de Ann. 1561. rubr.* **Von Brauen/ Schencken/ und anderer Bürgerlicher Handthierung.** quas Ordinationes nuperrimè etiam confirmavit Piissimus Pater Patriæ modernus Elector Saxon. Johannes Georgius II. ad gravamina subditorum inter alia ita rescribens: Und aber Unsere in Gott ruhende Vorfahren gantz

 reifflich

reifflich und weißlich erwogen/ auch ihre Ordnung meistens dahin gerichtet/ daß ein Stand bey dem andern herkommen/ und weiln Handthierung / Kauffmanschafft/ und Handwerck zu treiben/ deßgleichen Meltzen/ Brauen/ Schencken/ eygentlich denen Bürgern in Städten/ zu Erhaltung deß bürgerlichen Standes auß sonderbahren Ursachen geeignet auch derselben Wesen und Wolstand darauff gleichsam gewiedmet und gegründet; Die Prælaten/ Graffen/ Herren und vom Adel/ so wol Unsere Aempter und andere Gerichts-Herren / **Bauren und Dorffschafften** sich solcher bürgerlicher Handthierung enthalten / und zum Verderb unserer Städte nicht Ursach geben/ dahero Standes- und Adeliche Personen ihre Ritterfolden und Güter / und die Bauren ihres Pflügens und Ackerwercks warten / und also ein jeder seiner Vorfahren Fußstapffen nachfolgen soll / damit unter Standes-Personen/ Adel / Bürgern/ und Bauren ein Unterscheid seye. Gestalt Uns dann auch als dem Regierenden Chur- und Landes-Fürsten jeden Stand und Unterthan in seinem Wesen / Wohlstand und Nahrung zu schützen und handzuhaben ablieget. etc. Et congruit cum hoc Sereniss. Saxon. Ducis Augusti Administrat. Magdeburgici *Ordinat. Pol. cap. 4. pag. 9. §.* **So wollen wir** etc. Ac memini rescripti cujusdam *de Anno hujus seculi 66.* quo in Lusatiâ nostrâ Rusticis in specie commercium linteamenti, der Leinwand-Handel interdictum est. Add. *Dn. Benedict. Carpz. lib. 1. Resp. Elect. tit. 5. resp. 41. & lib. 1. decis. 4. n. 18.*

IX.

Sed dicis: Ista verò jura prohibitoria contra Jus Gentium esse introducta, ex quo commercia cuivis sint libera, *l. 5. de l. & I. add. Grot. de Iur. Bell. & Pac. lib. 2. cap. 2. §. 13.* Verùm hæc objectio nos non tangit, si cum Doctoribus distinguamus inter commerciorum *Usum & Cultum.* Usus quidem commerciorum cuilibet est concessus, verùm cultus commerciorum non æquè. Nec libertas commerciorum Jure Gentium introducta per hoc impeditur, siquidem non interdicitur rusticis emere res sibi necessarias, & illas, quibus abundant, vendere, sed rem emptam rursus vendere aut permutare prohibentur, quia per hoc commerciorum libertate abutuntur, *Mev. ad Ius Lubec. lib. 3. t. 5. art. 12.*

add. 2.

add. 2. ubi sic: *Non nescio quidem post Religionem nihil magis amare libertatem quam commercia, nec negoquávis ratione mercaturam ampliandam, ut tamen bono ordini pro Reipubl. & civium utilitate suus remaneat locus. Non enim est libertas, qua civitati civibusq; nocet, sed potius servitus est. Et nihil frequentius est, quàm Ius inclamari contra statuta Magistratuum, quibus commercijs modus dicitur.* Ut autem hæc quæ diximus, ad oculum patescant, discernenda hîc sunt (1) Commerciorum *prohibitio* & *moderatio*, prohibere in totum commercia juri Gentium est contrarium, sed moderari ea Imperantibus non est interdictum, & hoc fit saltem, quando Rustici negotiari prohibentur, prout testatur *Mevius cit. loc. his verbis: Non inutiliter enim hoc modo in manibus Magistratus retinet commercij moderationem & abusuum præcautionem, dum non cuivis mercatûs licentia pro suo lubitu relinquitur, ne tam facilè ineptis mercatoribus, & inde mox decoctoribus repleretur civitas, neq; mercaturam obrueret iniqua bono ordini confusio.* (2) Distinguenda sunt *commercia* & *mercatura*, prout hæc artis genus est, quæ multi perperam confundunt; mercaturam legibus definire, & limitibus includere, tàm licitum, quàm & in toto orbe solitum est, quod etiam confirmat *laudatus Autor citat. loc.* sic inquiens: *Mercatura sub rationabili dispositione Magistratûs est, qui ad necessitatem utilitatemq; tùm publicam, tùm civium privatam moderari eam, & per decreta ampliare & arctare potest, ut vel mille statutorum exemplis, quæ diversis in locis exstant, monstrare licet. add. Strach. de Mercatur. part. 4. n. 44. & 50.* Sed ordinatio talis non tollit commerciorum libertatem, quæ illuc spectat, ut istorum beneficio omnes fruantur, non ut omnes possint esse mercatores, sufficit pro illâ, ut omnes per mercimonia gaudeant terræ bonis, non ut quivis vendat & mercetur pro quærendo lucro. (3) Deniquè sciendum est, aliud esse commerciorum *usum pro necessitate*, qui singulis patere debet, quod illustrat *Bald. in cons. 391. n. 2. fol. 4. hunc in modum: Quoties alicui mercatura interdicitur, non censetur interdicta emptio ad usus proprios.* Aliud verò esse *cultum pro arte & lucro*, qui saltem est mercatorum. Hinc non perinde rusticis liber, sed civitatis legibus obnoxius est, adeoque & arbitrio Imperantium, *Mevius cit. loc.* Veteres Romani quoque commer-

commerciorum cultum Agricolis suis denegarunt, quod non solum leges evincunt, *l. 2. ff. de Nundinis.* sed etiam nundinæ in urbe Româ institutæ probant, quæ propterea habebantur, ut agricultoribns commerciorum usus pateret, de quibus *Christian. Becman. de Origin. lat. lingu. voc. Nonæ Rutilium ita scripsisse ait: Nundinas à Romanis fuisse institutas, ut octo quidem diebus in agris rustici opus facerent, nono autem die intermisso rure ad mercatum Romam venirent.* Et *Ioh. Rosinus de Antiq. Rom. lib. 6. cap. 13. hæc refert: Nundinæ Rusticorum causâ nono quoque die instituta, ut ex agris in urbem venirent ad mercatum.* Add. *Petr. Gregor. Tholos. de Republ. lib. 2. cap. 8. n. 1.* ubi ita scribit: *Locum nundinationis Prætores Romani olim indicere solebant, & mercatus vel in ædificiis publicis vel privatis exercebantur, ad quos qui in agris versabantur mercandi causâ conveniebant,* vid. *Wesenbec. parat. h.t. Dreß. in libell. de fest. dieb. Christ. p. 2.*

X.

Causa impulsiva.

Impulit verò ad hoc tàm Veteres, quàm nostri ævi Principes (1) Necessitas & Utilitas publica, *Fritschius dict. tract. c. 3. n. 11. Mevius discurs. inop. deb. cap. 1. n. 195. & cap. 2. n. 26. & seqq. Bodin. de Republ. lib. 3. cap. 8. pag. 56. Cacheran. cons. 26. n. 2. Bursatus cons. 16. n. 73. & 76. Dn. Franzk. Resol. 1. n. 188.* Summè enim noxium est Civitatibus, quando Rustici in pagis commercia colunt. Nam Civitates fundatæ sunt super mercimoniis & artibus mechanicis, tanquam spiritu earum vitali, & dum inter sterilia mœnia non alia est victûs copia, quàm quæ importatur & exportatur, propterea id jus simul acceperunt, ne dicta Civibus sustentationis media à Rusticis distrahantur & minuantur, quibus subtractis nihil certius est, sicut experientiâ compertum, civitates macie & tabe velut interituras esse, prout judicavit summum tribunal Svecicum, referente *Mevio part. 2. decis. 2. n. 5.* Hoc cordatè etiam ad animum revocavit Maximilian. I. Imperator, dum Comites M. in pago quodam Civitati vicino hâc inter alias de causâ commerciorum jus sibi usurpare prohibuit: Weiln dadurch mit der Zeit der Stadt E. ihre Handwercksleute/ Gewerb und Nahrung gäntzlich entzogen würde. quod refert *Brüning. de Universitat. th. 58.* Necessarii enim sunt in Republ.

artifices

artifices & opifices, utpote quibus Respubl. carere non potest, *l. 2. ff. de Nundin.* Et artifices esse partes Civitatis, nec sine illis eam stare posse dixerunt *Aristotel. 7. Pol. 8. Plato de Republ. lib. 2. Petr. Gregor. Tholoss. de Republ. lib. 4. cap. 9.* Cum quo etiam congruit illud, quod in *Instrumento Pacis Cæsareo Gallico Anno* 1648. de Jure Commerciorum dispositum, in quo *pag. 35. §. 67.* hæc leguntur verba: *Et publicè interest, ut factâ pace commercia vicissim reflorescant, ideò conventum est, ut quæ eorum præjudicio & contra utilitatem publicam hinc inde per Imperium belli occasione noviter propriâ autoritate, contra jura, privilegia, & sine consensu Imperatoris atq; Electorum Imperij introducta, &c. quibus commerciorum usus deterior redditus est, penitus tollantur.* (2) Quia introduceretur confusio ordinum, si rusticis integrum esset exercere commercia, contra *l. 23. C. de Testam. & l. 2. C. de Executoribus & Exactor.* Vid. *Rauchbar. part. 2. quæst. 12. n. 6. Nolden. de Statu Nobilium §. 56.* Ubi cum aliis tradit, eos, qui ordines confundere volunt, similes esse subulcis, qui porcos omnes sive pingues sive macilentos in unam haram volunt compellere. Nam hoc certum est, si rustici mercaturam tractarent, nulla inter eos & Cives esset differentia, sed omnes ordines confunderentur, quæ confusio autem cum summo studio evitanda est, quod monet *Wesenbec. paratit. ff. de I. & I.* quando *n. 11. & 12.* innuit: *diligenter præcavendam esse opificiorum confusionem, & officiorum personarumq; in vitâ communi ordinandam & servandam distinctionem.* Hinc etiam concludunt, quod si officiorum & opificiorum differentia tolleretur, fore, ut justitia etiam distributiva & commutativa, atque adeò una generis humani pars periclitetur, vid. *Iohan. Dauth. de testament. n. 300. vers. Confusio autem illa &c. Add. Berlich. decis. 26. n. 1. & 2.* Quemadmodum enim ordinum distinctio plurimas utilitates Reipubl. affert, ita ordines confundi detrimentosum est, *Mevius ad Ius Lubec. lib. 1. t. 2. n. 75. Knipschildt. cit. tract. lib. 5. cap. 22. Add. Schönborn. Pol. lib. 3. cap. 38.* Satis autem constat, Rusticos non esse cives, *l. 35. ff. ad Municip.* & ratione ordinis eos differre à mercatoribus & opificibus, secundùm verba *Platon. in l. 2. ff. de Nundin. à Callistrato allegata, quæ hæc sunt: Indiget Civitas pluribus utiq; Ru-*

 sticis

sticis & aliis opificibus, & aliis ministratoribus, itemq; his, qui invehant & evehant singula, hi autem sunt negotiatores &c. Quam differentiam etiam Heroico suo Responso, Sapientissimo Rege digno confirmavit Sigismundus Rex Poloniæ, qui Nobilibus quibusdam jus commerciorum petentibus hæc reposuit: *Oportet me in Regno habere triplex hominum genus, nempe Rusticos, qui agrum colant, Mercatores, qui necessaria importent & exportent, & deniq; Nobiles, qui me & patriam defendant*, quod responsum & alia plura huc quadrantia exhibet *Keckerman. System. Pol. lib. 4. cap. 14. add. Arist. 7. Pol. 9. & 10. & Dn. Ioh. à Felden. Analys. ad lib. Pol. Arist. lib. 1. cap. 11.* (3) Quoniam annonæ præbitio & agricultura impediretur, si rustici mercaturæ operam darent, *l. 2. ff. de Nundin.* Notum autem est, quàm multùm expediat Reipubl. agros non manere incultos, *l. 4. C. de Mancip. & Colon. patrimonial. &c.* Cùm ab agriculturâ omnium Civium vita ferè dependeat, *Euch. Erhard. tract. de oper. Rust. concl. 18. pag. 307.* Et è contrario quàm exitiosum sit Civitati, si annona flagelletur, *l. 1. C. de frument. urb. Constant. l. 6. ff. de Extraordin. Crimin. & tot. tit. ff. de Lege Iuliâ de Annonâ, add. Liv. lib. 2. cap. 9. Tacitus 4. Analyt. Magnif. Dn. Bæclerus in Comment. ad Tacit. Ann. cap. 2. pag. 57.* Hoc etiam commovit Imperatorem Constantinum, ut ad Æmilianum rescriberet, ne agricolæ frugibus colligendis insistentes ad extraordinaria onera trahantur, *l. 1. C. de Agric. Cens. Colon.* Et idem *in l 1. C. de Agricol. & Mancip. Domin. vel fiscal.* hæc servari voluit: *Nullus omninò originalis Colonus rei privatæ nostræ ad aliquos honores vel qualibet alia Civitatis munera devocetur, &c.* Cum quibus etiam convenit *l. 2. C. eodem.* ejusdem Imperatoris, quæ dicit: *Colonos nostros qui privati sunt, vel ad ratiocinia gerenda, vel ad colendos agros idonei, retrahi jubemus, & tantùm colendis nostris rebus addici, quin etiam imposterum observari, ne quis eorum rem privatam cujusq; gerendam, aut aliquid administrandum suscipiat,* his jung. *l. 1. C. de collat. fundorum patrimonial.* Cæterum non destituendam esse annonæ præbitionem, docet supra allegat. *l. 2. de Nund.* Culturam agrorum non esse turbandam, *l. 1. ff. de tign. junct.* Tributorum illationem non esse retardandam. *l. executores.*

cutores. 7. C. *quæ res pign. obligar.* neque planè adimendam, *l.* 7. C. *de Agric. & Censit.* Unde Hieronymus super Zachar. olim propter agricolas ne haberent necesse urbes intrare, dicit, judices stetisse in portis: hinc porta Judicis: Deuter. 21. Lucas de Penn. *Comment. ad d. l.* 1. C. *de Agric. & Censit. add. Cujac.* 4. *observ.* 20. ubi plura *ad l.* 7. C. *quæ res pign. oblig. poss.* videri etiam potest *Auth. Agricultores.* C. *eod.* quo loco severè edicit Fridericus Imperator: *quod Agricultores circa rem rusticam occupati, dum villis insident, dum agros colunt, securi esse debeant in quacunq; parte terrarum: quod fieri non posset, si commerciis vacantes, bona sua qualibuscunq; subjicere cogerentur contractibus*: plura elegantia hanc in rem vid: apud *Knipschildt de Iuribus & privileg. Civit. Imper. lib.* 5. *c.* 21. *ab init.* ubi quod ex annonæ neglectu, annonæ caritas: ex hac fames, hinc bellum, pestis, seditiones, quin imò Reipubl. interitus sequatur, præclarè docet & evincit.

XI.

Eo enim etiam tendit Ratio Legis finalis, quam impulsiva quadantenus declarat: Impulit Legislatores, ut interdicerent commerciis publica utilitas, quam ordinum Ratio & Annonæ Tributorumque insinuat commendatio: & huc spectant leges prohibitivæ, de quibus actum est hactenus, scilicet, ut quod causa impulsiva facit per intentionem, id operetur finalis in executione; Ita igitur per interdicta Rusticis commercia saluti publicæ studemus in genere & in specie per continuatam nec interruptam agrorum curam, & inde surgentia commoda in ærarium per tributorum solutionem, & Civitates ipsas, atq; adeò totam Rempubl. redundatura, & ut Civium ordo servetur illibatus, neque rustici ab operibus rusticanis amoveantur, felicissimâ curâ providemus. Cœterum uti cuiuscunq; rei duplex potissimum finis est, *ultimus seu* δι' ὅ, propter quem cognoscimus, alius *intermedius sive* ᾧ, quo cognoscimus, uti medici finis seu scopus *intermedius* est Medicinæ operari, & ejus naturam exquirere, finis autem *ultimus*, primum illum movens est sanitas: Causa finalis.

Universitatis Antecessor *in Aureor. Praloq. th. 26. lit. K.* Ita JCti *finis quo, seu intermedius* est Jurisprudentia, *ultimus* verò *propter quem* omnia fiunt, est Justitia; Ita ut progrediamur ulterius & ad speciem Constitutionum, de quibus his agimus pagellis, finis *ultimus* est Justitia salutis publicæ in partibus cupidæ Legum juventuti olim credendis gubernandæ: *Intermedius* est Distinctio Ordinum, Annonæ cura, Favor Tributorum, Famis, quæ seditionis origo est, periculum, atque adeò Civitatum conservandarum ratio. Paulò aliter, sed in eundem ferè sensum Finis vel *principalis* est, vel *minus principalis*. Principalis seu primariò intentus est *conservatio Civitatum*. Nam non tàm in favorem singulorum Civium, quàm propter interesse publicum rusticis commercia denegantur. Et cùm salus publica suprema lex sit, ac optimus quisque commodum, securitatem & salutem Civium ante oculos positam habere debeat, *Cic. lib. I. offic. & lib. 5. de Republ.* propterea statutum hoc habet optimam præsumptionem Juris & de Jure. Neque habent rustici quod quæritent, per hoc sibi fieri injuriam, cùm ita plebi rusticæ ferendum sit auxilium, ne intereà plebs urbana nimium prematur aut pessundetur, *arg. l. 1. C. de Collat. fund. Patrim. &c. Vid. Magnif. Dn. D. Tabor. pralaudat. tract. pag.* 98. & 99. Nec damnum pati rustici poterunt dici, quando amittunt lucrum, quod cum injuriâ & præjudicio Civium quærunt, *argum. l. 22. ff. de negot. gest. l. 7. in fin. ff. de Interdict. & Relegat. l. ult. C. de Codicill. add. Magnif. Dn. D. Tabor. cit. tract. pag.* 101. Vergit enim in maximum præjudicium Civitatum, quando rustici Civibus commercia quovis modo subtrahunt. Nam Civitates super illis tanquam spiritu vitali fundatæ sunt, *Franciscus* Pfeil. *volum. 2. cons. 202. n. 42. add. Sereniß. Ducis Augusti Administratoris Magdeburgici* Policey-Ordn. *cap. 4. pag. 9. §.* So wollen wir ꝛc. *verbis*: Die Städte seind auff brauen und backen / als gemeine bürgerliche Nahrung und Handthierung / gewiedmet. *Carpzov. part. 2. const. 6. defin. 4. n. 1. & 2. ubi dicit: singulæ civitates in commerciis habere intentionem suam fundatam.* Hinc Electores Saxon. sæpiùs edixerunt: daß sich die Städte beschweret / daß ihnen mit brauen und schencken auff den Dörffern grosser Schade

zugezogen

zugezogen werde. Vid. *add. noviß. ad Besold. thesaur. pract. verb.* **Bierbrauen**. *pag.* 189. Ex quo fundamento etiam Civitates in Ducatu Megapolitan. An. 1659. hunc in modum supplicârunt: Weil ihnen das Maltz und Brauen / darauff doch die Städte/ vermöge Policey-Ordnung/ fundiret und gewidmet wären / geschmälert würde/ quod allegat *Magnif. Dn. D. Tabor. dict. loc.* Accedit insuper etiam, quod in Civitatibus turres, muri, fortalitia & alia ædificia publica reficienda sint, & quidem sine pecuniâ fisci, & absque ullo ærarij detrimento, propterea meritò ejusmodi privilegia civibus indulgenda sunt, quibus eorum opes ita augeantur, ut aliquid ad reparationem dictorum ædificiorum conferre queant, *l. 7. C. de operibus publ. Fritsch. alleg. tract. cap.* 10. *n.* 21. quæ ratio autem in pagis non militat, & propterea diversum quid inducit. Faciunt hanc egregiè in rem verba privilegiorum Bilefeldensium Civitati aliquot retro seculis indultorum: ibi: **Zu Nutzen dero Statt und Besserung / sonderlich zu denen Thürnen / Mauren / und dergleichen erblich und ewiglich gegeben / daß in dem Ampt zum Sparenberg in den Wibbolden N. deßgleichen in denen Dörffern N. N. keine Becker/ Brauer/ Höckers/ Wandschneider/ Schuhmacher/ Schröder oder Krämer wohnen sollen / der vorbenanten Aempter zu gebrauchen/** & paucis interjectis: **Was die samptliche Inwohner an Bier/ Brodt / Butter/ Häring/ Stockfisch/ Wand und anderem bedörffen / dasselbe alles zu Bielefeld einkauffen und abholen sollen.** *Finis minus principalis*, seu qui secundariò intenditur, est agriculturæ incrementum, & cura pecorum, ne sc. agri maneant inculti, & pascuorum melioratio postponatur, dum rustici mercaturæ insistentes misso rure desides in foro séderent, quod nullatenus in Republ. tolerandum, sed omnibus modis tollendum potius est, *l. 2. ff. de Nundin.* Hinc etiam tàm multæ leges sunt latæ, quæ omnes unanimiter vetant,

& sic quasi coguntur vitæ rusticæ sese mancipare, quæ etiam illis, ut civibus mercatura & artificia mechanica sequestrata est, *Besold. lib.1. Pol. cap.11. § 9. n.71. & seqq. Arnisæus lib. 2. Relect. Pol. cap. 5. sect.3. n.15.*

XII.

Materia. Progredior nunc ad causas internas, inter quas primas tenet *materia*, quæ est vel *subjectiva*, vel *objectiva*, illa absolvitur personis, quibus commerciorum cultus negatus est. Illæ sunt hoc loco (alias enim plures esse, quibus commercia interdicta sint, supra thes. 8. remissivè diximus) Rustici, quorum multæ sunt species, & conditiones, *Köppen. Illustr. quæst. 13. n. 1. & seqq. Vultej. de feud. cap. 4. num. 7. & seqq.* In genere autem in duas potissimùm species distinguuntur; Alii enim sunt, qui proprios & hæreditarios, vel etiam alienos, sed sine nexu, colunt agros, quos vulgò Freybauren appellant, *Cujac. ad rubr. C. de Agricol. Cens. & Colon.* Alij à Dominis certos fundos habent, iisque ratione terræ vel personalis servitii adstricti sunt, ut sine eorum veniâ à nexu se liberare non valeant, & hi dicuntur adscriptitii seu glebæ addicti, quod Domino ad operas rusticas præstandas, seu agrum colendum perpetuò sint devincti, adeò ut pars fundi censeantur, eique ita inhæreant, ut separari nequeant, & ideò etiam inter immobilia numerantur, *l. 21. C de Agric. Cens. & Colon. junct. l. 2. l. 15. eodem. & l. unic. C. de Colon. Palæst.* Add. *Sichard. in l. 6. C. de secund. Nupt. n. 4. Petr. Frid. Mind. 2. mand. cap. 67. n. 8. Husan. de hominib. propr. quæst. 5. n. 10.* Propterea talis rusticus aufugiens sui quasi fur dicitur, *Mevius d. tract. lib. 1. t. 3. n. 49. Gail. de Arrest. cap. 8. num. 14.* Ejusmodi rustici adhuc hodiè in Muscoviâ, Westphaliâ & alibi reperiuntur, ac dicuntur homines proprij, Leibeigene Leute/ *Magnif. Dn. D. Struv. Syntag. Iur. Civ. Ex. 3. th. 23. Arnisæ. Relect. Pol. pag. m. 105.* Saxones eos vocant lassen/ quasi in Provinciâ relicti, ne exinde recederent, sed terram assiduè colerent, *vid. Mev. allegat. loc.* Non incommodè hîc quæri potest: An & illis commerciorum Jus interdictum sit, qui in civitatibus habitantes ruralia & terrestria opera tractant? Resp. affirmando, quia hoc

in passu

In passu rusticis sunt æquales per omnia, & in illis eadem militat ratio, quæ in reliquis rusticis, sc. quòd missâ mercaturâ, agrorum & pecorum curam gerere debeant. Quemadmodum & in aliis juris articulis rustica prædia dici, vel rusticorum prædiorum appellationem à substantiâ, materiâ seu qualitate prædiorum non à loco faciendam esse, in usu loquendi juridico obtinuit, *l.1. pr. ff. commun. præd. l. 198. ff. de V. S. l.2. pr. l.4. §.10. ff. fin. regund. l.16. C. de præd. & al. reb. minor.* *Materiam objectivam* constituunt ipsa commercia rusticis interdicta, quorum species est mercatura in specie sic dicta. Nisi longum foret, optimâ ratione hîc tractare possemus, in quibus rebus mercatura consistat; & quænam res nomine mercium veniant: An regulariter super rebus mobilibus tantùm fieri possit mercatura: An sub mercis nomine etiam homines venire debeant? An res sacræ in mercaturam deducendæ sint? Verùm quoniam brevitati studendum est, ideò benevolum Lectorem remissum volumus ad *Mercat. Iurisperit. tract. de Mercat. part.4. n. 1.2. 4. & 5.* ubi hæ quæstiones exactissimè tractantur. Denique commerciorum species sunt, artificia mechanica, vini venditio, exercitium cauponæ, braxatio seu braxatoria, das Bierbrauen/ quæ in singulare genus commercij in multis civitatibus successit, & tantùm civibus per excellentiam solet indulgeri, prout hoc testantur *Ordinat. Provinciales supra in th. 8. allegata, add. Magnif. Dn. D. Tabor. sæpius laudat. tract. de Iure Cerevisiario part. post. cap.3. n.1. & cap.5. pag.65. Dan. Möller. lib.4. Semestr. cap. 17. n. 1. vers. etsi enim &c. Klock. de ærario lib. 2. cap.11. n.3.* Solicitè igitur Cives cavere debent, ne rustici, qui jus braxandi non habent, illud usurpent, & in possessionem vel quasi veniant, *Borcbold. cons. 2.* Ut autem cerevisiæ braxatio ita reliqua commercia civibus dedicata, rusticis denegantur, *vid. Carpzov. Iurisprud. Rom. Saxon. part. 2. constit. 6. defin. 4. Berlich. decis. 31. per tot. Hartm. Pistor. observat.*

XIII.

Ordine insequitur causa *formalis*, quæ est denegatio fori commerciorum seu emporij, vulgò **MarckRecht**/ quod nullo pago conceditur. Est autem forum commerciorum publicum & amplum spacium pervium ad commercia exercenda destinatum, ein offener Marckt-platz/ darauff allerhand Kauffmanns-wahren feyl und verkaufft werden. *Philipp. Knipschildt. laudat. tract. lib. 5. cap. 26. n. 59.* & hoc pro variâ rerum differentiâ variè distingui, & pro rebus venalibus esse solet, e. g. forum equarium, Roßmarckt: forum boarium, Viehmarckt: suarium, Schwein- oder Säwmarckt: Pistorium, Brodtmarckt/ Brodtlauben/ Brodt-bäncke: Macellarium, Fleischmarckt/ Metzige/ Schlachthauß/ Fleischbäncke: Granarium, seu forum frumentarium, Korn- und Fruchtmarckt. Olitorium, Krautmarckt: Cupedinarium, Naschmarckt: Lignarium, Holtzmarckt: Ollarium, Töpff- und Schüssel-marckt: Fœnarium, Heumarckt: necomittendum forum scrutarium, in quo omnis generis merces obsoletæ & usu tritæ venales prostant, vulgò Trödel- Tendel- oder Grempelmarckt. *v. Ahasv. Fritsch. d. lib. c. 10. n. 10. l. 1. §. 11. ff. de præf. Vrb.* Curam Carnium ad curam Præfecturæ urbi pertinere asserit, & sub ipsius cura esse non tantum forum suarium, sed & cæterorum pecorum sive armentorum, quæ ad hujusmodi præbitionem spectant. Nullum tale forum autem in pagis constituere rusticis de jure licitum est, quia hoc tantùm sub jure civitatis continetur, quo nullus pagus gaudet, uti superius in th. 8. dictum est. Imò Civitates specialier etiam privilegiatæ sunt super hoc, ne scil. ejusmodi fora in pagis habeantur, quia hoc in earum præjudicium vergeret, *vid. Berog. cons. 76. n. 12. Gail. observat. 96. n. 24.* quod & Juri Saxonico conveniens est, per *text.* im LandR. *lib. 3. art. 66. ibi*: Man mag keinen Marckt bawen dem andern auff eine Meile zu nahe/ *ubi Gloss. Latin. sub lit. A. text. b. in verb.* Marckt. intelligit, von allerley bürgerlicher Handthierung/ welche den Städten zuständig seynd. *Habent enim,* inquit Glossa, *singulæ Civitates fundatum de Iure hoc privilegium, ne infra milliare circumcirca habeatur vinum vel cerevisia*

cerevisia extranea venalis, & ne fiant brasia aut decoctiones hujusmodi, neq; habitare permittantur artifices aut mechanici in villis adjacentibus, add. Carpz. lib. 1. Respons. Elect. t. 5. Resp. 41. & lib. 1. decis. 4. n. 18. Zobel. in add. ad d. artic. 66. lit. B. Coler. decis. 215. add. sentent. Scabin. Lipsiens. post Weichbild. *sub Tit.* Ob Edelleuthe auff ihren Lehen-Güttern mögen Bier brauen. *pag.* 115. Et memini in Lusatiâ nostrâ An. hujus seculi 67. Nobili cuidam à G. in pago suo M. forum constituere volenti litem esse motam ab adjacentibus civitatibus. G. L. & M.

XIV.

Hisce jam absolutis methodi ratio à me exigit, ut paucis quoque demonstrem, quisnam sit *effectus* Juris Commerciorum Rusticis denegati, & quamvis uno plures dari possunt, præcipuus tamen eorum hic est, quòd Rustici interdictis sibi commerciis propter rerum deficientiam cogantur fruges sibi superfluas in Civitates importare, quoniam illi multis adhuc aliis rebus indigent ad vitam sustentandam necessariis, quæ in Civitatibus venales prostant, & hâc ratione non modo rusticis consulitur, quando nimirum terræ fructus & fœtus pecorum, quibus abundant, in civitatibus pro rebus aliis importatis aut ibi factis permutare queunt, aut pro justo pretio suas divendere, & pecuniâ inde perceptâ alia vitæ instrumenta sibi comparare possunt; sed hoc Civibus quoque saluti est, dum per hanc viam victûs copiam acquirunt, & opifices pro manufacturis suis pecuniam accipiunt, quæ propter commercia inventa est, quâ sibi quilibet comparare potest, quod sibi deest, *per elegant. text. in l. 1. ff. de contrahend. empt. vendit. add. Iacobus Bornitius de numism. lib. 1. cap. 4. Henricus Bocer. de Iure monet. cap 4. n. 11.* Nam si hoc non fieret, nihil certius est, tàm publicè quàm pri- Effectus.

Et quòd negotiatio plurimarum provinciarum quasi vita & sanguis sit, *Mevius in discurs. inop. deb. cap. 1. n. 91.* Tot olim steterunt, tot hodiè florentissimæ restant Respubl. quæ si negotiationem ac mercaturam desererent, dignitatem suam continuò dilabi viderent, *Knipschildt. lib. 2. cap. 16. n. 46. Bodin. de Republ. lib. 2. cap. 8. fol. 561. add. Dn. Fritsch. cap. 3. n. 15. ubi hæc exempla adducit*: Cum Venetias & Genuam mercatus defecit, fortitudo earum exercitus defecit pariter & maximarum gloriarum ac trophæorum occasio intra breves arenæ terminos, quæ nec ligone nec aratro potest excoli, succubuit. Noriberga è contrario destituta metallis & aliis terræ fructibus beneficio mercaturæ defectum resarcit, *plura de his vid. apud Hippol. à Collibus de Increment. Vrbium. cap. 14. Maximil. Faust. ab Aschaffenb. Cons. pro ærario fol. 561. class. 3. cons. 24. ordin. 113. & class. 16. cons. 149.* Ut autem utrique parti tàm rusticis scil. quàm Civibus eò meliùs succurratur, propterea instituuntur in quâvis Civitate mercatus hebdomadarij, Wochenmärckte / qui successisse videntur in locum Nundinarum à Romanis olim in urbe institutarum, de quibus in th. 9. fusiùs tractatum est. Tales mercatus propter rerum sufficientiam singulis septimanis instituendos esse monet *Fritschius cap. 9. n. 31.* ubi sic dicit: *Singulis autem septimanis mercatus cum civibus & villicis sive rusticis celebrandi sunt, ne unquam desit copia rerum emendarum & vendendarum, uti in totâ Germaniâ practicatur, add. Bornitius de rerum sufficient. divers. in loc. & Maximil. Faust. alleg. cons.* Actiones seu remedia, quibus illicita commercia exercere præsumentes rustici coërceri possunt, desumet B. L. ex Autoribus hactenus laudatis; textus est elegans *in l. 6. §. 4. ff. de off. præs.* Ubi Ulpianus in hæc verba rescribit: *Neque licitâ negotiatione aliquos probiberi, neque probibita exerceri, ad sollicitudinem suam Præses provinciæ revocet*: Scilicet Lex imperfecta est, quæ quod fieri prohibet, si tamen factum sit, non rescindit. Et Magistratus impunè fieri non patitur, quod fieri prohibuit *l. 7. ff. de legib.* Cœterùm utuntur Civitates ad tuenda Jura sua & excludendos à Commerciis rusticos remedijs possessoriis, & sententiæ sequentem ferè in formulam concipi consueverunt. In

Sachen

Sachen N.N. contra N.N. die freye Commercia und Handthierung betreffende: Ist mit Urthel zu Recht erkant/ daß dem oder denen Dörffern nicht gebühre/ die Stadt N. wider dero herbrachte Jura und Privilegia, mit prætendirtem Jure Commerciorum & opificiorum, Eintrag zu thun/ sondern sich dessen in das fürkünfftige gäntzlich und bey ohnaußbleiblicher Straff enthalten solle/ als 2c. von Rechtswegen: *vid. th. ult.*

XV.

Affines rusticis in hoc tertio sunt omnes illi, quibus promiscua negotiandi potestas non conceditur. Hi autem in genere sunt omnes illi, qui merces emere & vendere seu permutare non possunt, *Mercat. Iuruperit. tract. de Mercat. part.3. n. 2.* In specie verò eorum nonnulli recensentur *in l.3. C. de commerc. & mercat.* qui in tres classes commodè dividi possunt, primæ classis sunt Nobiles, ad quos referuntur etiam Proceres Palatij seu Consiliarij Principum, *l. ult. C. de rescind. vendit.* Secundæ classis sunt magistratu fungentes, quo pertinent etiam officiales temporales, *l. 33. ff. de R C. l. 46. l. 62. ff. de contrah. empt. & vendit.* Tertiæ denique classis sunt ditiores, quibus optimè annumerari possunt Usurarii, Propolæ, Dardanarii, annonæ flagellatores & similes, qui reliquis civibus acquirendi modos & commerciorum usum præscindunt, *legis contextus hic est: Nobiliores natalibus & honorum luce conspicuos, & patrimonio ditiores perniciosum urbibus mercimonium exercere prohibemus, ut inter plebejos & negotiatores facilius sit emendi vendendiq; commercium, add. l. 6. C. de dignitat. l. unic. de perfectiß. dignit. l. unic. C. de Monopol. l. 2. ff. de Lege Iuliâ de Annonâ. vid. elegantiß. differt. de Annonâ Magnif. Dn. D. Struv. Molinaeus de Vsur. n. 95* Pfeil *consl. 2?2. n. 34. 42. & seqq.* Sordidum commerciorum genus etiam Clericis interdictum est, *l. 2. C. de Episcop. & Cleric. &c.* Cognata.

de Mercatur. p.3. num 18.19.& 20. Sub amiſſione mercium negotiari etiam prohibentur, qui non ſunt de Collegio Mercatorum, ſeu qui non in numerum opificum collecti ſunt, vulgò Störer/ Pfuſcher / *Gravet. conſ.138. n. 5. Rol. à Vall. conſ.99. n. 32. Menoch. conſ.98 n. 50.* Nemini enim opificium exercere permittitur, niſi ſolenniter in collegium illius opificii, quod profitetur, receptus ſit, *Mev. ad Ius Lubec. lib.4. tit. 13. art.3. n.13. Klocken. de contract. cap.5. n.186. & ſeqq.* Ad Affinia pertinet, an Territorii Domini & Magiſtratus mandare & prohibere poſſint ſubditis ſuis, ne vinum, cereviſiam & alias res alibi quàm in ſuo territorio & civitate emant, vel etiam ne alii emant in ſuâ Civitate? Quam quæſtionem licet Knipſchildt. *de Iur. & Privileg. Civit. Imper. lib.5. c.21. n.46.* contrariis votis diſputatam decidat tandem negativè, poſt eos quos refert & ſequitur, non tamen erraverimus, ſi affirmativam per rationes & exempla moti ſuſtinuerimus defendere.

XVI.

Contraria. Opponuntur, in hoc ut & in aliis, ruſticis *Cives, l. 35. ad Municipal. add Matth. de Afflict. in Conſt. Neapol. lib. 1. rubr. 9. n.40.* cui Cives *Burgenſes* audiunt, & ibi definit burgenſes, qui jus Civitatis habent; hinc etiam jus Civitatis *Boërio* & aliis dicitur *Burgenſia* quaſi Bürger Recht/ *vid. Boërius deciſ. 260. per tot.* Solis autem Civibus jus Commerciorum reſervatum eſt, uti ex antecedentibus ſatis patet, & illis contra ruſticos & alios quoscunq; hoc jus proprio auſu ſibi vindicantes competit actio, ſcil. condictio ex lege novâ ſeu privilegio Imperatoris alicui loco ſub Jure Civitatis conceſſo, *arg. l.un.ff. de condict. ex lege, add. Gylm. Symphor. tom.1. part.2. tit. 11. vot.7. n.47. fol.258. Ioh. Nolden. de Stat. Nobil. c.18. n.57. & ſeq.* quia privilegium vim legis obtinet, *arg. §.2. Inſt. de I.N.G. & C. add. Bart. in l.un. ff. de condict. ex lege, Gylm. dict. vot.7. n.2. fol.252.* Sed quoniam brevis eſſe cogor, idcirco vela contraho, & qui plura de hâc materiâ expetit, ille videat *Sigismund. Scaccia tract. de Commerciis & Cambiis.* Sit itaq; in Nomine Domini Noſtri JESU CHRISTI, in quo hæc ſcribere orſus ſum, hic etiam

F I N I S.

